

АНТАЛОГІЯ БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ 20-х ГАДОУ

Уладзімір ДУБОЎКА [15.7.1900—20.3.1976] — паэт, якога без перабольшання можна лічыць самай буйной фігурай у маладой беларускай паэзіі 20-х гадоў. Нарадзіўся ён на Віцебшчыне, скончыў Нава-Вілейскую настаўніцкую семінарыю, паступіў у Маскоўскі ўніверсітэт, але вучыцца не даяляся — пачаў настаўнічаць, каб дапамагаць сям'і. У 1925 годзе скончыў Вышэйшы літаратурна-мастацкі інстытут імя В. Брусава.

У беларускай паэзіі імя У. Дубоўкі становіцца вядомым з 1921 года, калі газета «Савецкая Беларусь» надрукавала яго верш «Сонца Беларусь». А ўжо ў 1923 годзе ў Вільні выходзіць яго першая паэтычная кніга «Строма», якая выклікала заслужаную ўвагу і цікавасць чытачоў, крытыкі, старэйшых пісьменнікаў. Цёпла на яе адгукнуліся Ц. Гарны, З. Бядуля. Самы чынны ўдзел прымаў У. Дубоўка ў згуртаванні літаратурных сіл на Беларусі. Напачатку ён — адзін з актывістаў «Маладняку», узначальваў Маскоўскую філію, у складзе якой у 1924 годзе было 15 чалавек. Пазней, разышоўшыся з кіраўніцтвам «Маладняку» ў разуменні надзённых задач літаратуры, У. Дубоўка разам з іншымі пісьменнікамі [А. Бабарэкам, Я. Пушчам, К. Чорным, К. Крапівой] стаў ініцыятарам стварэння літаратурнага аб'яднання «Узвышша», у аснове дэкларацыі якога ляжала напісанне высокамастацкіх твораў.

У канцы 20-х гадоў, калі ў літаратурнай палеміцы пачаў дамінаваць абвінавачанне ў вульгарызатарскім тон, а дух творчых дыскусій быў выцеснены мэтанакіраванай творчай і палітычнай дыскрэдытацыйнай пісьменнікаў, Уладзіміру Дубоўку былі прыпісаны «нацыяналістычныя погляды» і «дэкадэнцкія ўхілы», варожыя савецкаму ладу жыцця. Дваццаць сем шматпакутных гадоў правёў паэт у выгнанні, у абсалютнай творчай ізаляцыі, зарабляючы на хлеб у асноўным цялярскай працай... Пасля разбілітацы, у 1958 годзе, У. Дубоўка жыве ў Маскве.

Уладзіміра Дубоўку, паэта надзвычайнай эрудыцыі, высокай мастацкай культуры, тонкага густу і драматычнага светаадчування, — паэта, палка закаханага ў Беларусь, — у нашай публікацыі прадстаўляюць вершы са зборнікаў «Строма» (Вільня, 1923) і «Наля» (Масква, 1927), а таксама асобныя вершы «Узвышшаўскай пары», якія дагэтуль не перадрукоўваліся.

Ірына БАГДАНОВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

Не трэба мне пяць на Беларусі? —
Нас кліча рух, пякноткае жыццё!
У песнях я — на Беларусі малюся,
Як моліцца ля возера трыццаць,
Матулі спеў, шматмілая старонка,
Купалы край, край чараўніц

дзяўчат!
Люблю цябе, бы татачку старога,
Як дзеваньку люблю, як брата брата!
Далёка я... Я кленчу на маленні,
Калі мне тут гудуць табой бары,
Віхрыцца дух і родзіць летуценні,
Як запляюць мне нават камары...
Хто там вядзе аб нейкіх «ідэалах»,
Шукае ўсё дарожанкі аж тры! —
Я лепі тых пабачыў бы на лавах...
Згубіў хто шлях —

я праклінаю тых...
О, Беларусь! Я на цябе малюся,
Тваім шляхам —
прыйдз' ў шырокі свет,
Паміж людзей, народаў разліюся,
Бы вецер зух у жыцце, у аўсе...
1923.

О, Беларусь, мая шыпшына

О, Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
У ветры дзікім не загінеш,
Чарнобылем не зарасцеш.

Пялёсткамі тваімі стану,
На дзіды сэрца накалю.
Тваіх вачэй — над колер сталі,—
Праменне яснае люблю.

Ніколі пройме з дзікім ветрам
Не развіваць дзясочых кос...
Імкнешся да Камуны Свету,
Каб радэсць красавала сірозь.

Варожасць шляху не зачыніць:
У перашкодах дух расце.
О, Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
3/5-1925 г.

На свята Аляся Гаруна — у Маскве 2 красавіка 1922 года.

Ад Крывіцкіх балстаў
да тундраў Сыбіру,
Ад эковаў душы да цяжкіх
ланцугоў,—
Ты пяяў няўпынна, званіў
сваёй лірай,
Заклікаў нас на родныя гоні дамоў.

«Беларус, схамяніся...» «Хутчэй
прачынайся»,—
Вось што чулася мне ў пекных
вершах тваіх,—
«Родны край свой кахай»... «Мовы
ты не зракайся».
Так пяяў наш Гаротны, будзіў нас
і... сціх...

Раўнаваўшы сябе да зялёнага дубу,
Што па смерці кідае дубкоў
маладых,
Цэлы лес абудзіў ты, але ж тваю
згубу
Помніць ён і сумуе да дзён
аж да тых.

Раўнаваўшы сябе да ручайкі малой,
Што звяніць па карэнні, цячэць
цёмным борам,
Ты, папраўдзе, быў слаўнай,
вялікай ракой,
І яна ў гэты час разліваецца
морам...

Ты хацеў, салавей наш, хацеў
хоць калі,
Хоць адзін пачуць спеў свой і —
з вуснаў дзяўчыны.
Устань, прыйдзі, наш Гаротны,
з сцюдзёнай зямлі,
Твае спевы звяняць у твае
вечарыны...

Ты ня йдзеш? Не чакаў ты, пясняр
малады,
Беларусь каб цябе кожны год
памінала?
Ты маўчыш? — Хай жа ймчыцца
ў вякі і гады
Гэты звычай, і памяць табе, а з
ёй — хва́ла!
1922.

Летуценнем прахаджу над краем

Летуценнем прахаджу над краем
І загіну, быццам летуценне.
Я сумлення не прадаў у краме,
У той бок і вочы не глядзелі.

Свайго сэрца здрадай не запляміў,
Услаўляў каханне, працу, дружбу.
Мае песні водараць, як язімін,
Мае песні — як пялёсткі ружы.

Разам з моцнымі ў думцы смелай
Маё сэрца песнямі гаворыць.
Калі свет пад засцілаю белай —
Мы па ім распылім жменняў зоры.

У змаганні многа нас загіне,
У змаганні за Камуну Свету.
Загалосіць вецер пры даліне,
Месяць будзе паглядаць,
як сведка...

А пакуль у жылах кроў іграе —
Нам каханне не варожасць сцеле.
Летуценнем прахаджу над краем
І загіну, быццам летуценне...
10/1-1926 г.

Жыццё маё — ці васілёк ці ружа:
Вялізманая кветка дыядэмай.
Твае пялёсткі лёс у свет
цярушыць:

Адзін... другі... І так —
як след за следам.

Вялізманая кветка дыядэмай
Цвіце ў росах, радасці і суме.
Адзін... другі... І так —
як след за следам

Гады і дні злітаюць і красуюць.

Цвіце ў росах, радасці і суме,
З лісцём зялёным песні запявае.
Гады і дні злітаюць і красуюць,
Прасцяг хвалююць, квольца,
кучаравяць.
1/1-1926 г.

Такая маўкліваасць...

Такая маўкліваасць: ні песень,
ні слоў,
задумнасць пагрозная, смутак...
Чаканае знікла; ці, можа, прышло
ў барвовых вянокх пэрламутных.
Праз пушчу іду, як атруены звер,
сабакі сляды мае сочаць.
Шчаслівы цяпер, я шчаслівы цяпер.
І распач — паходняю ў вочах...
Даўно дагарэла вуголле зары
за чмарым наўсцяж небакраем.
Гарыць маё сэрца, пякельна гарыць,
ды звягае ў понырах згяра.

Ці гэта упартасці даўняй хада
мой крок на пясок не наземіць.
Напэўна я скоры ўсе сілы аддам
паміж палыноў, сухазелля.
Прынікну тады галавой да зямлі,
на ростань зямлю пачалую.
Пра літасць нікога не буду маліць
літанямі ці алялюяй.

Пакуль жа — імкнуся, хоць раны
пякуюць,
няўгойныя — дыхаць няволяць...
У высі вююцца, нястрымна пакуль,
вялізманых кросен навоі.
Шалёнымі ўздымамі пушча
гудзіць,—
праклёны, ці лямант, ці жалыба?
А мо' гэта трохшанай вечнасці
ніць,
мо' пошчак ад песні цымбальнай?
Хапаюць вятры тыя гукі наўрэц,
як радасць маю ліхадзеі,—
кідаюць на хмары, кідаюць на лес,
віюць, быццам пральля кудзелю...
Хапайце, звяжайце, жанеце на пыл,
кідайце ў ніты на аснову,—
ўсё вытварыць можна на пэўны
капыл,
за выняткам... песні хмалёвай...
3/11-27.

Цішыня... галасы... разнабой...

Цішыня... галасы... разнабой...
Смех і слёзы у песні звліся.
Пралятаюць яны над табой
і цяпер, як даўно, як калісьці...

Свет ня створаны плянам адным:
разнастайнасць навокал пануе.
Мо' прыгожае самае ў тым,
што знаходзім мы долю такую?

Вельмі сумна было б на зямлі,
каб адно на адно наганяла.
Вось цяпер: паглядаець, як жылі,
як жыўць — дык і часу замала.

Той здаволены лёсам сваім,
на другіх паглядае праз пальцы.
А другі — ўсе жаданні спаліў
і ня ведае: плакаць, смяцца...

Карагод непазбыўных часін,
хараство тваё сэрцам вітаню!
Як лісьце ці з бяроз, ці з асін,
дні кунежаць, ігліная, злітаюць.

У паветры зімовым лягла
надзвычайная нейкая сіла.
Можна сілаю гэтай імгла
навокалле усё напала.

І такая надзея ў грудзях,
і такая бадзёрасць і слодыч.
Мо' затым, што снягі на палёх,
а рака над скляпеннямі лёду.

Распрастайцеся, плечы мае!
Яшчэ толькі жыццё пачалося!
Падарожнаму вецер пня,
з палазамі у тон сугалосці.

Адпачынку пара ня прышла,
ў снег сцюдзёны турботы ўсе высып.
У бясконцай траціцца шлях,
пры шляху нязлічоныя выспы.

Пазнаюць тут і радасць і сум,
за свет цэлы хварэе хто-небудзь.
Набываюць і траціць красу,
на спажытак і глебе і небу.

Новы дзень нас наперад заве
паглыбляць адрадзэнне краіны.
Перамога усё чалавек
пры змаганні упартым, няспынным.

У даліны звяваецца змрок,
быццам кужалем выслана поле.
Пазлацістай убранны зарой
не зацміцца штандар наш ніколі.